

ВІДГУК

офіційного опонента Вербицької Поліни Василівни, доктора педагогічних наук, на дисертацію Майбороди Наталії Олексіївни «Патріотичне виховання засобами мистецтва вихованців сільських навчально-виховних комплексів «Дошкільний навчальний заклад – Загальноосвітній навчальний заклад», подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Дисертаційне дослідження Майбороди Наталії Олексіївни представляє актуальну проблему сучасної психолого-педагогічної науки, що зумовлено суспільно-політичними змінами та трансформаціями. Надзвичайно гостро проблема громадянської відповідальності, патріотизму постає перед Україною, що перебуває в просторі суперечливих суспільних та соціокультурних тенденцій та викликів. Важливим чинником незворотності демократичних перетворень є плекання у молодого покоління патріотизму як складової громадянської культури особистості. Це зумовлює необхідність перегляду підходів до організації виховної діяльності, оновлення змісту, технологій, засобів, методів і форм роботи в навчальному закладі. Відтак якісні теоретичні пошуки в новій соціокультурній ситуації виявляються значущими не тільки у суто теоретичному вимірі, але й в практичній сфері. З огляду на це актуальність теми дослідження Майбороди Наталії Олексіївни не викликає сумнівів.

Дисертаційне дослідження виконане у відповідності до науково-дослідної теми кафедри дошкільної педагогіки і психології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Удосконалення змісту, форм та методів професійної педагогічної підготовки дошкільних фахівців у вищих навчальних закладах на засадах компетентнісного підходу».

Дисертація Н.О. Майбороди складається з трьох розділів, побудованих за проблемним принципом. Науковий апарат дослідження визначений коректно і відповідає темі і змісту роботи. У вступі дисертації обґрунтовано актуальність обраної теми, чітко визначено об'єкт, предмет дослідження. Чітко сформульовані мета і завдання дослідження дали змогу авторці розглядати

УДПУ імені Павла Тичини
Вхідний № 736
"13" 04 2006 р.

досліджувану проблему як цілісну систему, що перебуває в динамічному розвитку. У відповідності до мети використано адекватний комплекс сучасних теоретичних й емпіричних методів дослідження.

На підставі осмислення теоретичних основ досліджуваної проблеми охарактеризовано мету, завдання, принципи, підходи, виявлено особливості та сутність сучасного процесу патріотичного виховання вихованців сільських навчально-виховних комплексів засобами мистецтва у контексті гуманізації, демократизації та національної спрямованості освіти.

Результати дослідження свідчать, що розв'язання *першого завдання* дало змогу здобувачці з'ясувати стан розроблення наукової проблеми патріотичного виховання особистості у психолого-педагогічній науці.

Авторкою охарактеризовано поняттєвий апарат дослідження; обґрунтовано сутність його ключових понять «патріотизм», «патріотичне виховання», «виховний ідеал»; уточнено сутність поняття «патріотичне виховання дітей засобами мистецтва» як динамічний процес становлення особистості як суб'єкта мистецької діяльності, що спрямований на вироблення системи патріотичних цінностей, емоційно-позитивного ставлення до Батьківщини, усвідомлення особистої відповідальності перед близькими людьми та народом, життєтворчої самореалізації у сфері народно-мистецької спадщини українського народу.

На основі ретроспективного аналізу праць учених та сучасних дослідників з проблеми виховання визначено роль сільських навчально-виховних комплексів у підтриманні соціокультурного потенціалу села, здійсненні взаємозв'язку з батьками та громадськістю та обґрунтовано їх потенціал у забезпеченні дієвого виховного впливу на розвиток у вихованців почуття свідомого патріотизму, усвідомлення національної приналежності.

Аналіз виховного потенціалу мистецтва у процесі патріотичного виховання дітей сільських навчально-виховних комплексів дав змогу дослідниці прийти до висновку, що такі його засоби як музика, образотворче мистецтво та хореографія мають потенційні можливості у процесі

патріотичного виховання особистості, сприяючи формуванню естетичних смаків, уявлення про виховний ідеал, естетико-ціннісних орієнтацій особистості, здатності до творчості у різних видах діяльності, вияву дієвого патріотизму у поведінці та вчинках.

Вивчення особливостей патріотичного виховання дітей в умовах сільських навчально-виховних комплексів, дошкільного та молодшого шкільного віку, розроблення організаційно-методичного забезпечення та реалізація реальної практики виховної роботи у процесі виконання другого завдання дослідження дало змогу Н.О.Майбороді розробити критерії (когнітивний; емоційно-ціннісний; діяльнісно-поведінковий) і показники рівнів патріотичної вихованості, виявити рівні патріотичної вихованості дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, що становить наукову новизну дослідження.

З'ясування сучасного стану патріотичної вихованості дітей 5-7 років у сільських навчально-виховних комплексах, здійснене у ході констатувального експерименту, дало підстави авторці зробити висновок про недостатнє використання потенціалу мистецтва у справі формування досліджуваної якості особистості.

Заслугове на увагу розроблена авторкою і представлена у третьому розділі дослідження модель патріотичного виховання засобами мистецтва вихованців сільських навчально-виховних комплексів, що представляє систему, яка складається з окремих, взаємопов'язаних між собою елементів і забезпечує цілісність формування досліджуваної якості. Її структурними компонентами є суб'єкти виховної взаємодії, педагогічні умови, основні принципи педагогічної взаємодії, етапи формування патріотичної вихованості засобами мистецтва, види діяльності, критерії, рівні та прогнозований результат.

Проведений теоретичний і практичний аналіз дав змогу Н.О.Майбороді у процесі виконання четвертого завдання дослідження сформулювати педагогічні умови патріотичного виховання засобами мистецтва вихованців

сільських навчально-виховних комплексів «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад»: удосконалення професійно-мистецької компетентності педагогів сільських навчально-виховних комплексів; створення у сільських навчально-виховних комплексах виховного середовища на основі народно-культурної спадщини; активізація взаємодії педагогів та сім'ї у залученні дітей до спільної мистецької та патріотичної діяльності.

На перевірку ефективності розроблених дослідницею педагогічних умов патріотичного виховання засобами мистецтва вихованців сільських навчально-виховних комплексів був спрямований формувальний етап експерименту, результати якого повною мірою представлені у дисертації.

Апробація моделі патріотичного виховання засобами мистецтва спрямовувалася на формування компонентів, критеріїв і показників крізь призму комплексу заходів і навчально-методичних матеріалів, що забезпечували ефективне формування досліджуваної якості у вихованців сільських навчально-виховних комплексів.

До позитивних аспектів роботи відносимо відбір адекватних форм і методів; зокрема проведення майстер-класів, ділових ігор, лекторіїв, творчих майстерень, тренінгів, мистецьких перфомансів, етнопарадів, флешмобів тощо, що передбачали залучення педагогів навчально-виховних комплексів, батьків і громадськості села.

Реалізація визначених педагогічних умов патріотичного виховання засобами мистецтва вихованців сільських навчально-виховних комплексів «Дошкільний навчальний заклад – загальноосвітній навчальний заклад» засвідчила позитивні зміни у рівнях патріотичної вихованості вихованців на кінець експерименту. Зокрема, кількість дітей старшого дошкільного віку із низьким рівнем патріотичної вихованості знизилась у 2,2 рази, молодшого шкільного віку – у 2,1 рази в експериментальній групі; водночас кількість дітей старшого дошкільного віку із високим рівнем досліджуваної якості у цій групі збільшилася на 14,7 % та молодшого шкільного віку - на 14,8 %.

Одержані у процесі педагогічного експерименту дані, перевірені за

допомогою застосування методів математичної статистики, свідчать про досягнення мети і розв'язання визначених завдань дослідження. За результатами педагогічного експерименту розроблено Програму патріотичного виховання засобами мистецтва вихованців сільських навчально-виховних комплексів «Дошкільний навчальний заклад загальноосвітній навчальний заклад».

Аналіз дисертаційного дослідження дає підстави стверджувати про теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи Наталії Олексіївни Майбороди. Найсуттєвішими науковими результатами дисертаційного дослідження є наступні: актуалізація педагогічної проблеми патріотичного виховання вихованців сільських навчально-виховних комплексів засобами мистецтва; обґрунтування та експериментальна перевірка педагогічних умов патріотичного виховання; розроблення методичного забезпечення виховного процесу досліджуваної якості у сільських навчально-виховних комплексах.

Висновки до розділів та загальні висновки дослідження коректні, виважені, цілком відображають виконання поставлених перед дослідженням завдань. Достовірність результатів дослідження забезпечується методологічною й теоретичною обґрунтованістю його вихідних положень, застосуванням комплексу методів, адекватних його предмету, меті і завданням; поєднанням методів кількісного та якісного аналізу результатів дослідження; коректною інтерпретацією результатів експериментальної роботи.

Дисертаційне дослідження має достатній рівень практичної значущості. Результати дослідження повною мірою представлені у 18 одноосібних працях автора, з них: 8 відображають основні наукові результати дисертаційного дослідження, 10 – апробаційного характеру. Теоретичні та методичні засади дослідження можуть бути використані під час викладання навчальних курсів «Дошкільна педагогіка», «Методика виховної роботи» у системі вищої та післядипломної педагогічної освіти.

Незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження,

висловлюємо деякі зауваження і побажання:

1. На основі ретроспективного аналізу ідей патріотизму, здійсненого у п.1.1. авторка на С.29, слушно зазначає взаємозв'язок понять «патріотизм», «національне» та «етнічне», проте не рокриваючи його сутності.
2. Відповідно до обґрунтованих педагогічних умов методологічну основу дисертаційного дослідження, окрім визначених автором діяльнісного, культурологічного та особистісно-орієнтованого, мали б скласти також компетентнісний та середовищний підходи.
3. У процесі виконання другого завдання дослідження у п. 2.1. доцільно визначити й обґрунтувати структуру та зміст основних складових патріотичної вихованості особистості, що б забезпечило якісну основу подальшого дослідження.
4. Першою педагогічною умовою визначено удосконалення професійно-мистецької компетентності педагогів. Проте у п.3.2. обґрунтування цієї педагогічної умови обмежено визначенням ролі педагогів сільських навчально-виховних комплексів. Натомість розкриття сутності професійно-мистецької компетентності вчителів було б доцільним і необхідним.
5. У п.3.4. дисертації авторка, подаючи узагальнені результати формувального експерименту, не використала потенціал його аналізу відповідно до етнічної, гендерної, конфесійної приналежності вихованців сільських навчально-виховних комплексів.
6. Залучивши до наукового пошуку чималий масив українських наукових джерел минулого і сучасного, здобувачка не надала належної уваги сучасним досягненням світової психолого-педагогічної науки із проблеми дослідження, що могло б бути вагомим надбанням у контексті інтеграції вітчизняної педагогіки в європейський освітній простір.
7. Глибоке вивчення та творче використання спадщини видатних педагогів минулого, що представлено у дисертації у кожному підрозділі першого розділу, доцільно викласти в одному підрозділі.

Опис вправ та методичні рекомендації до їх проведення, представлені у п.3.3., доцільно винести у додатки, а також за результатами експериментальної роботи опублікувати в окремому виданні.

Подекуди у дослідженні зустрічаються фрагменти викладу матеріалу у публіцистичному та патетичному стилі (С.39, 56 тощо).

Однак висловлені зауваження й побажання суттєво не знижують цінності виконаної роботи, її наукового характеру. Є всі підстави стверджувати, що кандидатська дисертація Майбороди Наталії Олексіївни – цілісна і завершена наукова праця, що відображає багаторічну дослідницьку діяльність здобувачки та збагачує педагогічну науку і практику.

Таким чином, дисертаційна робота Майбороди Наталії Олексіївни на тему: «Патріотичне виховання засобами мистецтва вихованців сільських навчально-виховних комплексів «Дошкільний навчальний заклад – Загальноосвітній навчальний заклад» за актуальністю, обсягом і оформленням, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, а її авторка Наталія Олексіївна Майборода заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

д.пед.н, проф.

Вербицька П.В.

підпис д.пед.н., проф. **Вербицької П.В.**

засвідчує

Вчений секретар НУ «Львівська політехніка»

к.т.н., доц

Брилинський Р.Б.